

Séta a budai Várban

Valahogyan mindenkire hatnak a budavári lakónegyed házi és palotaegyüttese. Mind többeket csalogat fel a Vár különös atmoszférája, mely itt, a keskeny, görbe utcákban sétálgatót körülveszi. A különböző korokból megmaradt egyszerű homlokzatok között járó, a varázsos hangulatú kapualjakba, udvarokba bepillantó szemlélődő egyszer csak úgy érzi, fantáziája megelevenedik, mintegy testet ölt itt a magyar történelem. Eszünkbe jut IV. Béla tatárjárás utáni városalapítása a jobban védhető Várhegyen, felfedezzük a mai szerény köntös alól előbukkanó rangosabb építkezések tanúit Zsigmond, Mátyás idejéből.

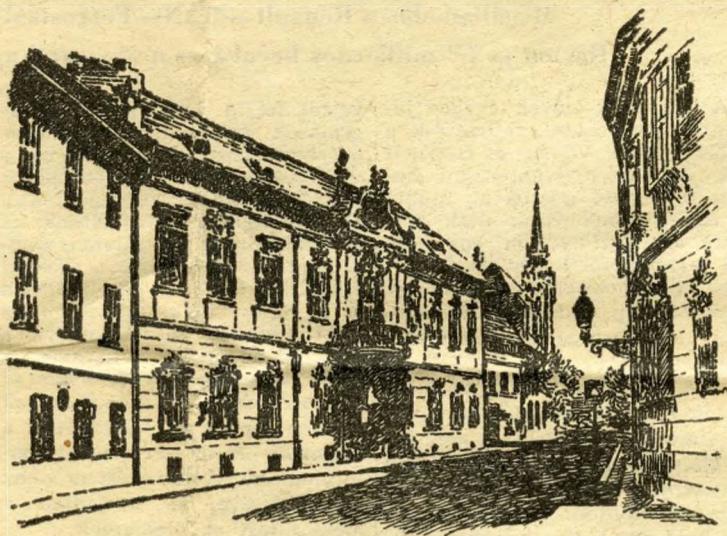
A századokon át oly nevezetes királyi lak Zsigmond alatt a német-római császárság székhelye, s mindig fontos építészeti, művészeti és művelődési központ. Kisugárzása az ország távoli városában is leolvasható. Ezért volt oly fájdalmas látni e történelmi városrag súlyos háborús sérüléseit. De talán éppen ez okozhatta, hogy a figyelem fokozottan fordult feléje, és a helyreállítási akarat mellett a féltő gond különösen részletes, máshol eddig nem végzett kutatásnak — régészeti, építészettörténelmi, vizsgálatoknak — lett szülője. Így lehetett az újkori palota kiégett falai tövében és a rommá lett kertben talán Európa legnagyobb méretű feltárását elvégezni, és közben megvizsgálni, mi maradt meg a magyar királyok középkori palotájából, amelyről oly elragadtottan írtak a krónikások.

Ezt a részletes megfigyeléseken alapuló munkát kiterjesztették a várbeli sérült lakóházakra is és a műemlék-helyreállítás nyomán eddig nem ismert, sokaktól nem is sejtett értékek váltak napról napra láthatóvá.

Ha valaki Prága, Velence, Siena, Oxford, vagy Quedlinburg gazdag középkori épületeire gondol, talán szegénynek érzi a budai gótika emlékeit. Pedig ennek — a valóban sokkal szegényebb építészetnek — is vannak máshol elő nem forduló, egyéni ízei. Ilyenek elsősorban a nekünk oly kedves *ülöfűlkék* ma már 36 kapualjban bemutatott gazdag változatai; ilyen *ülöfűlkék a polgári építészetben külföldön* teljesen ismeretlenek.

Eddig ismeretlen részek a *középkori palotaegyüttesben* és Várnegyedben feltárt és bemutatott gótikus maradványok. Közük van a nemrég befejezett palotai nagyterem hatméteres, kőbordás, gótikus keresztboltozata, és alatta óriás dongája, valamint a palotakápolna alsó termének visszaállítását. A palotát övező udvarokban nemsokára megelevenednek a *középkori kertek*. A barokk palotahomlokzatok helyreállításával egyidejűen nemsokára elkészülnek a Budapest Történelmi Múzeuma helyiségei.

De nem állt meg a *Várnegyedben* folyó munka sem. Ha csak a legutóbbi idők eseményeit te-

A Hatvany-palota a Tánicsies Mihály utcában.

kintjük át, akkor is van miről beszámolni. A Tánicsies utca 23. számú barokk műemlék lakóház helyreállítása során kibukkant *gótikus zsinagóga középpilléres*, azaz kéthajós termét tárta fel a fővárosi múzeum régészeinek ásója. Valóban nem várt helyen állt a XV. századi zsinagóga, mely a Sopronban feltárt négymezőshöz képest hatmezős. A keresztbordás térnek a külföldi templomokkal összehasonlítható is tekintélyes — mintegy 9x20 méter — a belső mérete.

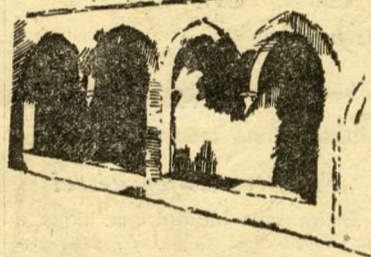
A Tárnok u. 14. alatt van a gótikus lábasház, amelynek régóta ismert eszpresszója reneszánsz festett homlokzatú. De csak most lehetett kibontani szomszédjának dűledező falaiban a számos gótikus részletet. A Tárnok utca felé erőteljesebben, az Anna-köz felé kisebb mértékben ugrik ki a ház emeleti homlokfala, ahogyan az Úri utca 20. számú háznál látható. Ugyanitt az Anna-köz másik sarkán, egy kis háztartási üzlet helyiségében végzett kutatás a *középkori vári patikát* találta meg, két középkori és egy török kemencével, barokk falfestésekkel.

Ha a látogató az Úri utca 38. számú műemlék most helyreállított romantikus homlokzatát szemléli, aligha gondolná, milyen gazdag *gótikus ülöfűlkéket* rejt kapualja, és árkádokat, ablakokat udvara, amelyeket most mind feltárt a restaurálás. Hasonlóan hangulatos és szépen kialakított gótikus árkádokat találunk az Országház utca 2. műemlék udvarában. Az itt berendezett vendéglő egyik terme is eredeti gótikus boltozatok alatt kapott helyet. Hasonló „gótikus újdonság” az Országház utca 9. — a mai Bartók Archivum — változatosan alakított ülöfűlkékkel díszes kapualja és homlokzatának eredeti falnyílásai. Végül szintén nemrég készült el a Hess András tér 4 — 5., az egykori *Vörös Sün fogadó*, gazdag kapualjával és középkori termével, más érdekes részleteivel.

Befejeződött a Mária Magdolna-templom, és a domokosok egykori, Szt. Miklósról nevezett templomának torony-helyreállítása. Ez utóbbi részre lesz annak az új *szállodának*, amelynek a régi Pénzügyminisztérium helyén a legszebb kilátása lesz a főváros összes szállodái között, és melynek különös varázst nyújt majd a gótikus torony és későbarokk épületmaradványokhoz alkalmazkodó modern tömb és berendezés; — a Má-

tyás-templom és a Halászbástya tőszomszédságában a történelmi hely adottságai különleges vonzást rejtenek. (Ugyanezért kell gondosan eljárni a vári épület-együttes közműveinél is: a burkolatok, a világítás tervezésénél. Kerülni kellene a máshol talán kitűnően bevált aszfaltot és ostorlámpákat, amelyek a vári együttes hangulatát főlegesen csökkentik. Sokat várunk a most felújítandó Szentháromság tér új burkolatképzésétől, és az eddig domború hajlás helyett homorú térképzésétől.)

A restaurálásuk befejezéséhez érkező újabb kori — barokk, későbarokk, klasszicista, romantikus és eklektikus — vári házakat itt, e cikk keretében fel sem sorolhatjuk. De ezeket úgyszólván látják a Vár látogatói, azokkal a

Gótikus ülöfűlkék.

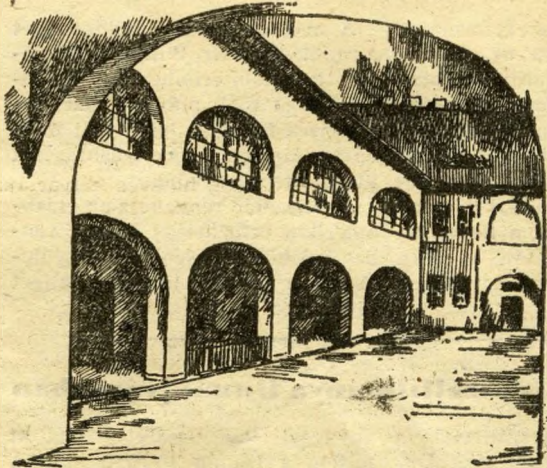
pincékkel együtt, amelyek közül három (Országház utca 2., 17., Hess A. tér 4.) még a középkorból való.

A Vár hatásának teljességét kívánják szolgálni az eddig tátony „foghíjak” beépítései (Disz tér 8., Úri utca 4., 10., Szentháromság utca 9—11., Országház utca 6., Tóth Árpád sétány 28—30.), amelyekkel a mi korunk, a ma építészetének képviselői teszik le névjegyüket a történelmi épület-együttesben.

Nemrég nyilvánították védetté 13 történelmi fontosságú városragnak között a budai *műemléki jelentőségű területet*. A városmértékű rekonstrukció itt, alapos előkészítés után most — a főváros példás anyagi erőfeszítéséből — nagy léptekkel halad előre. Lehet, hogy a most épülő új épületekkel sokan nem értenek majd egyet. Itt is utalni szeretnénk arra, hogy a vári utcák értéke éppen történelmi voltakban van, és abban, ahogyan a házak különböző korokban egymás mellé nőttek. Itt mindegyik kor magamagát képviseli, ahol történetieskedni, hamis köntöst hordani nem szabad; azzal itt, a történelmi környezetben éppen az eredeti részek hitelét tennők bizonytalanra. És még ha sokak számára szokatlan lesz is a foghíjak új építészete — különösen itt a történelem szomszédságában — ne feledjük, hogy a városkép, az utcák és terek középkori zártságának visszaállítása egymagában is nagy nyeresége a nagy múltú városszerkezetnek, Buda szeretett képének.

Gerő László

(Vagyóczky Károly rajzai)

Egy szép udvar az Úri utcában.